

International Federation of
Library Associations and Institutions

IFLA juhised kuni 18-aastaste laste raamatukoguteeninduseks

Koostanud IFLA laste- ja noorteraamatukogude seksioon (Library Services to Children and Young Adults Section)

Toimetanud Carolynn Rankin

2. väljaanne (2003. aasta juhiste ümbertöötatud väljaanne)
Versioon 1.1.1

Juuni 2018

Kinnitanud IFLA Professional Committee augustis 2018

Tõlge eesti keelde/Estonian translation

Tõlkinud/Translated by: Jaanus Kõuts (ERÜ lasteteeninduse toimkond/Estonian Librarians Association Children's Library Services Committee)

Tõlke toimetanud/Translation edited by: Sirje Nilbe

2022

See dokument on eesti keelde tõlgitud ning tekstis võib originaaliga võrreldes olla erinevusi. See tõlge on ette nähtud originaalile "IFLA Guidelines for Library Services to Children aged 0-18" viitamiseks.

IFLA Library Services to Children and Young Adults Section.
Toimetanud Carolynn Rankin, 2018

Tänuavaldus

IFLA Libraries for Children and Young Adults Section soovib tänada kõiki, kes osalesid juhiste läbivaatamises.

© 2018 IFLA Library Services to Children and Young Adults Section;
Toimetaja Carolynn Rankin. See teos on litsentseeritud Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0) litsentsi alusel. Vaata litsentsi aadressil
<http://creativecommons.org/licences/by/4.0>

IFLA
P.O. Box 95312
2509 CH Den Haag
Netherlands
www.ifla.org

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
Osa A.....	6
Lasteraamatukogu missioon ja ülesanded.....	6
Lasteraamatukogu missioon.....	6
Lasteraamatukogu ülesanded.....	6
Lasteraamatukogu juhtimine.....	6
Osa B.....	7
Töötajad – pädevus ja teadmised.....	7
Lasteraamatukoguhoidjate haridus, areng ja täiendõpe.....	8
Eetilised standardid ja väärtused.....	8
Rahastamine ning eelarve ja rahaliste vahendite korraldamine.....	9
Rahastamisallikad.....	10
Partnerlussuhted ja koostöö.....	10
Osa C.....	11
Kogude arendamine ja haldamine.....	11
Teavikute laadid.....	12
Kogude arendamise ja haldamise põhimõtted.....	12
Füüsilised ja digitaalsed ressursid.....	12
Tehnoloogia lasteraamatukogus.....	12
Osa D.....	13
Programmide ja teavitustegevus kogukonnas.....	13
Osa E.....	14
Ruumide kujundus ja kutsuva koha loomine.....	14
Earühmad.....	15
Mööbel ja seadmed.....	15
Valgustus.....	16
Märgistus ja teeviidad.....	16
Raamatukogu ruumide juurdepääsetavus.....	16
Tervis ja ohutus.....	16
Osa F.....	18
Turundus ja reklaam.....	18
Osa G.....	18
Hindamine ja mõju.....	18
Kasutatud allikad.....	20

Sissejuhatus

IFLA laste- ja noorteraamatukogude sektsioon kaasajastas viimati 2003. aastal ilmunud lasteraamatukogu teenuste juhendit („Guidelines for Children’s Library Services“), milles kirjeldatakse lastele mõeldud raamatukoguteenuste head tava. IFLA standardid on rahvusvaheliselt retsenseeritud, avaldatud ja regulaarselt uuendatavad dokumendid, mis peegeldavad hiliseimat konsensust mingi tegevuse või teenuse põhimõtete, juhiste, parimate tavade või mudelite kohta.

Teadupärast tegutsevad rahvaraamatukogud maailma eri paigus praegu märkimisväärselt erinevates tingimustes. Paljude lasteraamatukoguhoidjate jaoks esindavad need IFLA juhised suunda, mille poole püüelda ajal, kui nad ise peavad pingutama elementaarse raamatutega varustamise ja lugemise toetamise nimel. Need juhised ei ole reeglikogum, mille abil kujundada erineva võimekusega laste jaoks ideaalne raamatukoguteenus. Juhised soovivad seda, mis võiks olla jõukohane, võttes arvesse arengumaade, keskmise sissetulekuga riikide ning arenenud tööstusriikide sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslike tingimuste suuri erinevusi. Igal rahvaraamatukogul on teenindada erinev kogukond ning seetõttu erinevad ka prioriteedid ning kasutajate vajadused. IFLA juhiseid kuni 18-aastaste laste raamatukoguteeninduseks saab kasutada laste raamatukoguteenuste arendamiseks ja täiustamiseks maailma kõigis piirkondades.

Need juhised edendavad ja julgustavad erineva võimekusega lastele mõeldud tõhusate raamatukoguteenuste väljatöötamist, andes rahvusvahelisele raamatukoguüldsusele infot laste vajaduste ja õiguste kohta, mis puudutavad teavet, kirjaoskust ja lugemisoskust. Eesmärgiks on aidata digiajastul rahvaraamatukogudel ellu rakendada heatasemelised lasteteenused ning teadvustada raamatukogu muutuvat rolli kaasaegses ühiskonnas. IFLA globaalse visiooni („[Global Vision](#)“) arutelud on näidanud, et raamatukogud annavad olulise panuse kirjaoskuse, õppimise ja lugemise toetamisse ning on keskendunud meie kogukondadele. Hariduse kvaliteet ning üldine kirjaoskus on hinnatud olulisteks väärtusteks [ÜRO säästva arengu tegevuskavas aastani 2030](#).

Käesolevad ümbertöötatud juhised pakuvad ajakohaseid teadmisi ja erialaseid arusaamu neile, kes planeerivad strateegiliselt või pakuvad vahetult lasteraamatukogu teenuseid ja programme. Juhised on suunatud raamatukoguhoidjatele, raamatukogu personalile, raamatukogu juhtidele ning raamatukogunduse ja infoteaduse eriala üliõpilastele ning õppejõududele. Juhised saavad olla abiks otsustajate ning poliitikakujundajate informeerimisel. Teabest saavad kasu ka mittetulundusühingud (MTÜ-d), kes toetavad lastele ja nende peredele mõeldud kirjaoskuse ning lugemisprogramme.

Juhistes käsitletud earühm

[ÜRO lapse õiguste konventsioon](#) määratleb lapse alla 18 aasta vanuse isikuna ja käesolevad juhised puudutavad just sihtrühma vanuses 0–18 aastat. Siin käsitletakse imikutele, väikelastele, lastele ja noortele mõeldud teenuseid ja inforessursse. Juhistes kasutatakse terminit „lasteraamatukoguhoidja“, mis hõlmab ka väikelaste ning noortega tegelevaid raamatukoguhoidjaid.

Lasteraamatukogu pakub teenuseid ja programme mittetulunduslikus avalikus ruumis kõigile kohaliku kogukonna liikmetele. See tähendab kõiki lapsi sõltumata rassilisest, religioosest, soolisest või kultuurilisest taustast, sotsiaalmajanduslikust olukorrast ning vaimsest või füüsilisest võimekusest. Kuna nende juhistega on kaetud lai vanusevahemik, siis esineb siin vältimatu kattuvus noorte sihtrühmaga, keda võib määratleda kui lapsepõlve ja täiskasvanuea vahel olevaid isikuid. Noortele mõeldud raamatukoguteenuste ajaraamina kasutatakse tihti eluaastaid 12–18. Seda võib pikendada ka üle 18-aastastele. Iga raamatukogu määrab ise nooreks peetava vanusepiiri, sest see võib kultuuri ja riigiti erineda.

Oluline on märkida, et lasteraamatukogu ei ole sama, mis kooliraamatukogu, kuna neil on erinev missioon ja erinevad eesmärgid. Rahvaraamatukogu ja kooliraamatukogu ühine eesmärk on tutvustada lastele raamatukoguteenuseid ning kujundada neist elukestvad õppijad, kuid nad rahuldavad kogukonnas erinevaid vajadusi. Lisainfo kooliraamatukogude kohta leidub IFLA juhistes kooliraamatukogule ([„IFLA School Library Guidelines“](#), 2015).

Osa A

Lasteraamatukogu missioon ja ülesanded

Lasteraamatukogu missioon

Lasteraamatukogu missioon on toimida teabe-, õpi- ja kultuurikeskusena, mis pakub lastele, nende perekondadele ja hooldajatele juurdepääsu teabele, tegevustele ja teenustele, mis vastavad laste vanusele ja võimekusele ning on neile arusaadavas keeles.

Lasteraamatukogu ülesanded

Lasteraamatukogu ülesanne on pakkuda teenuseid ja mitmesugustel infokandjatel inforessursse, mis vastavad igas vanuses ja igasuguse võimekusega laste vajadustele ning toetavad nende haridust, informeeritust ja isiksuse arengut. See hõlmab puhkust ja vaba aega ning tuge laste tervisele ja heaolule. Lastele suunatud raamatukoguteenustel on suur tähtsus demokraatliku ühiskonna arendamisel ja hoidmisel, pakkudes lapsele laia ja mitmekesist teadmiste, ideede ja arvamuste valikut. Lastele ja noortele suunatud raamatukogupoliitika ja -praktika arendamiseks pakub abi [ÜRO lapse õiguste konventsioon](#). Konventsioonis on 54 artiklit, mis lapse kõiki eluaspekte kajastades määravad kindlaks kodaniku-, poliitilised, majanduslikud ja kultuurilised õigused, mis peavad olema tagatud kõigile lastele kõigis paigus. Lapsed peavad saama toetuda raamatukogudele, et kasutada oma õigust teabele ja haridusele. Lasteraamatukogud on laste õiguste edendamise eesliinil, kuna nad mängivad võtmerolli kirjaoskuse arendamisel ja levitavad teavet kirjaoskuse ning lugemise tähtsusest. Üldine kirjaoskus on esile toodud ka ÜRO deklaratsioonis „[Muudame maailma: säästva arengu tegevuskava aastani 2030](#)“.

Võimalused arendada keele-, kirja- ja lugemisoskust on väga tähtsad. Lasteraamatukogul on nende oskuste arendamisel võtmeroll, kuna annab lastele ja nende vanematele juurdepääsu inforessurssidele ning -teenustele.

Ülesanded:

- aidata igal lapsel teostada oma õigust teabele, kirjaoskusele, kultuurilisele arengule, elukestvatele õppele ning loomeprogrammidele;
- pakkuda lastele juurdepääsu laiale valikule sobilikele inforessurssidele ja -kandjatele;
- aidata lastel arendada digitaalset kirjaoskust;
- pakkuda lugemise ja kirjaoskuse suunitlusega kultuurilisi ja meelelahutuslikke programme;
- pakkuda lastele, nende vanematele ja hooldajatele mitmesuguseid tegevusi;
- aidata lastel ületada takistusi, toetada nende vabadust ja turvalisust;
- julgustada lapsi kujunema enesekindlateks ja asjatundlikeks inimesteks ja kodanikeks;
- toetada partnerlust kogukonnas, et saaksime üheskoos pakkuda programme ja teenuseid kõigile lastele ja nende perekondadele, sealhulgas ka neile, kes on domineeriva grupi äärealal ja võivad olla majanduslikult ebasoodsas olukorras.

Lasteraamatukogu juhtimine

Juhtimine tegeleb tegutsemispõhimõtete loomise ning nende täitmise jälgimisega. See puudutab visiooni, kindlat veendumust lasteraamatukogu otstarbes ning selle soovitud mõjus. Hea juhtimine tagab, et asutus vastab avatuse ja läbipaistvuse standarditele, tegutseb ausalt ja heas usus.

Lasteraamatukogudele peab ülesannete täitmiseks vajaliku teenustaseme säilitamiseks olema tagatud toetav seadusandlus ja piisav rahastus. Lasteraamatukogude juhid peavad olema kursis kõigi raamatukogu toimimist puudutavate õigusaktidega, sealhulgas finantsjuhtimist, andmekaitset, tervist, ohutust, lastekaitset ja turvalisust puudutavate õigusaktidega. Küllaldane

rahastus on lasteraamatukogu teenuste arendamisel ja olemasolevate ressursside kõige efektiivsemal kasutamisel otsustava tähtsusega. Teise juhtimisega seotud aspektina sisaldab see erilist hoolt ressursside vastutustundliku kasutamise eest. Tuleb järgida väljatöötatud tegutsemispõhimõtteid nii, et need avaldaks laste ja nende perekondade elule ka tegelikku mõju.

Osa B

Töötajad – pädevus ja teadmised

Lasteraamatukoguhoidjatel läheb vaja paljusid erinevaid oskusi ja omadusi, sealhulgas suhtlemisoskust, sotsiaalset teadlikkust, meeskonnatöö ning juhtimisoskust, asjatundlikkust oma asutuse toimimise ja töövoogude alal. On tähtis, et töötajatel oleks eriteadmised lasteteeninduses, kaasa arvatud professionaalsed teadmised ja laialdane teadlikkus laste arengu ja psühholoogia teooriate vallas. Efektiivselt ja professionaalselt toimivad lasteraamatukogud vajavad väljaõppinud ja pühendunud lasteraamatukoguhoidjaid, kes töötavad välja, plaanivad, korraldavad, rakendavad, haldavad ja hindavad teenuseid ja programme, mis vastaksid teenindatava kogukonna laste ja nende perekondade vajadustele. Lisaks toetavad nad lapsi sotsiaal-majanduslike olude, kultuuri, eesõiguste, keele, soidentiteedi, seksuaalse orientatsiooni, võimekuse ja teiste erinevuste tõttu tekkinud takistuste ületamisel.

IFLA laste- ja noorteraamatukogude sektsiooni arusaama kohaselt asjatundlik lasteraamatukoguhoidja

- tunneb lapse psühholoogia ja arengu teooriaid, sealhulgas kommunikatsiooni, keele ja kirjaoskuse arengut puudutavaid teooriaid ning nende seoseid raamatukoguteenustega;
- kasutab kokkulepitud meetodeid kohaliku kogukonna laste ja nende perede vajaduste tuvastamiseks;
- töötab välja, viib läbi ja hindab mitmesuguseid lõbusaid ning kaasavaid programme ja tegevusi, mis vastavad kohaliku kogukonna kõigi laste vajadustele;
- näitab üles kaasaegse lastekultuuri tundmist ja kasutusoskust: kirjandus, mängud, muusika, filmid, laste digisisu ja -meedia, millest koosneb mitmekülgne, kõikehõlmav ja asjakohane lastele mõeldud kogu;
- on kursis uute tehnoloogiliste suundumustega, digimaailma, sotsiaalmeedia ja nende mõjudega lasteraamatukogu teenustele;
- loob lastele ja nende peredele kutsuva ja toetava keskkonna, kus juurdepääs raamatukogu inforessurssidele ja osalemine programmides ning tegevustes on võimalikult lihtne;
- pakub võimalusi kogukonnas tegutsemiseks ja koostöösuhete loomiseks;
- suhtleb ja teeb ühiste eesmärkide saavutamiseks koostööd kogukonna teiste asutustega, kes tegelevad laste ja nende peredega;
- suhtleb tulemuslikult laste ja nende peredega;
- seab eesmärgid, töötab välja plaanid ja prioriteedid lasteraamatukogu teenuste pakkumiseks;
- töötab loovalt ja tõhusalt koos kolleegidega, et saavutada lasteraamatukogu eesmärgid ja prioriteedid;
- plaanib, juhib, kontrollib ja hindab lasteraamatukogu rahaliste vahendite kasutamist, et saavutada teenuste eesmäärke;
- kasutab enesehindamist, on paindlik ja haarab kinni pideva erialase arengu võimalustest.

Rohkem näiteid pädevuste kohta leiata soovitud, mille on koostanud Association for Library Service to Children (ALSC), American Library Association'i (ALA) osakond: „[Competencies for Librarians Serving Children in Public Libraries](#)“, milles on nõuanded 0–14-aastaste lastega tegelevatele raamatukogudele. Young Adult Library Services Association (YALSA) on avaldanud soovitud „[Teen Services Competencies for Library Staff](#)“.

Lasteraamatukoguhoidjate haridus, areng ja täiendõpe

Lasteraamatukoguteenuse kvaliteet ja tulemuslikkus sõltub töötajatest, kes peavad jooksvalt oma teadmisi arendama ja oskusi uuendama. Nii nagu on algselt sõnastatud [UNESCO/IFLA rahvaraamatukogude manifestis](#): „Raamatukoguhoidja on raamatukogu kogude ja nende kasutajate aktiivne vahendaja. Kõrgetasemelise teeninduse hädavajalik eeldus on raamatukoguhoidjate erialane haridus ja täienduskoolitus.“

„IFLA Guidelines for Continuing Professional Development: Principles and Best Practices“

nendib, et iga raamatukogu- ja infotöötaja vastutab esmaselt ise pideva õppimise eest, et täiustada oma teadmisi ja oskusi. Kuid tööandjad vastutavad töötajate täienduskoolitusprogrammide pakkumise ja täiendõppe toetamise eest. See nõuab asutuselt pühendumust, hästi toimivat personalipoliitikat, sätestatud korda ja piisava eelarve ning aja eraldamist töötajate õppetegevuseks. Pühendunud professionaalsete lasteraamatukoguhoidjate kujunemiseks peab juhtkond võimaldama erialakoolitust ja täiendõpet kõigis teenusevaldkondades. See hõlmab töötajate väljaõpet, et pakkuda kõigile sihtrühmadele kultuuriliselt peenetundelist ja erapooletut teenindust. Lasteraamatukogundus peab olema iga rahvaraamatukogunduse koolitusprogrammi osa.

Eetilised standardid ja väärtused

Lasteraamatukoguhoidjatel on vastutus hoida kõrget eetilist taset oma töös laste, nende perede, töökaaslaste ning kogukonna partnerorganisatsioonidega. Kõiki kogukonna lapsi ja noori tuleb kohelda võrdselt, hoolimata nende võimekuse tasemest või taustast. Lasteraamatukoguhoidjad on pühendunud teabe, teadmiste ning teenuste võrdsele ja vabale pakkumisele. Seda on selgitatud dokumendis „[IFLA Global Vision Report Summary](#)“. Lasteraamatukoguhoidjad peaksid näitama kultuurilist pädevust ning mitte laskma isiklikul suhtumisel ja arvamusel mõjutada seda, milliseid kogukonna lapsi teenindatakse, milliseid programme pakutakse, kuidas kogusid komplekteeritakse, välja pannakse ja kättesaadavaks tehakse.

IFLA juhatuses 2012. aastal heaks kiidetud „[IFLA Code of Ethics and Professional Conduct](#)“ pakub terve rea eetikaalaseid ettepanekuid abistamiseks raamatukoguhoidjaid ja teisi infotöötajaid. Need käivad loomulikult ka lasteraamatukoguhoidjate kohta ja katavad järgnevaid valdkondi:

- juurdepääs teabele;
- kohustused üksikisikute ja ühiskonna ees;
- eraelu puutumatus, konfidentsiaalsus, tegevuse läbipaistvus;
- vaba juurdepääs ja intellektuaalne omand;
- erapooletus, isiku terviklus ja puutumatus ning kutsealased oskused;
- kolleegide ning töötaja ja tööandja suhted.

Lisainfo ja näidete saamiseks tutvuge viidatud dokumendiga.

IFLA programmi Freedom of Access to Information and Freedom of Expression (FAIFE) nõuandekomitee on kogunud üle 60 [raamatukoguhoidjate eetikakoodeksi](#) tervest maailmast. Need juhised on rakendatud tavaliselt rahvusraamatukogudes või raamatukoguühingutes või mõnel puhul kehtestatud riigiasutuste poolt. Põhiväärtused – võrdne juurdepääs salvestatud teadmiste ja teabele ning intellektuaalne vabadus – sisalduvad [ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni](#) artiklis 19 ja [IFLA põhiväärtustes](#).

Rahastamine ning eelarve ja rahaliste vahendite korraldamine

Dokumendi „[IFLA Global Vision](#)“ osutusel on rahastamine raamatukogudele üks tõsisem proovikivi. Lasteraamatukogud peavad kindlustama, et otsustajad mõistaksid raamatukogu väärtust ja mõju. Lasteraamatukogu vajab küllaldast eelarvet, et pakkuda teenuseid ja programme, mis vastaksid kogukonna vajadustele. Eelarve peab arvestama kohalike oludega ja lasteraamatukoguhoidjatel on vaja osata koostada rahastusettepanekuid oma asutuse otsustajatele ja teistele institutsioonidele. Piisaval rahastusel on otsustav osa lasteraamatukogu edukuses ning rahastus ei ole vajalik mitte ainult raamatukogu asutamisel, vaid peaks vajalikul tasemel hoidmiseks üle vaatama jooksvat ning korrapärasel alusel. Ilma piisaval tasemel rahastuseta pole pikas perspektiivis võimalik arendada teenusepakkumise põhimõtteid ega kasutada olemasolevaid inforessursse parimal võimalikul moel. Mistahes programmi või projekti käivitamine taandub kokkuvõttes küsimusele: „See on suurepärane idee, aga kuidas me selle eest tasume?“

Ideaalolukorras peaksid lasteraamatukogu töötajad eelarve koostamisel töötama koos juhtkonnaga ning leidma koos vastutustundlikke lahendusi heatasemeliste inforessursside ja teenuste pakkumiseks kohaliku kogukonna lastele.

Lasteraamatukoguhoidjad peavad teadma, kuidas selgitada välja lasteraamatukogu vajadused ja panna kokku eelarvekava. Selleks peavad nad:

- mõistma oma raamatukogu eelarve koostamise protsessi;
- teadma eelarvetsükli ajakava, sealhulgas tegevuskulude ja tulude eelarved, mis on üldiselt koostatud aastapõhiselt jooksvate tegevuste rahastamiseks;
- olema teadlikud eelarve aruandlusprotsessidest;
- tundma eelarve koostamisega seotud võtmeisikuid.

Lasteraamatukogu eelarvekava sisaldab järgmisi osi (neid võib olla ka rohkem):

- uued teavikud ja muud ressursid (näiteks raamatud, ajakirjandus, mänguasjad ja mänguvarustus, multimeedia- ja digiressursid, värkstubade tegevusteks vajalik varustus);
- uued seadmed (tahvelarvutid, mängukonsoolid);
- info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) kasutamise seotud kulud, tarkvara ja selle litsentside kulud, kui need ei sisaldu raamatukogu üldises IKT eelarves;
- tarvikud ja asjaajamismaterjalid;
- reklaamiüritused ja -materjalid;
- programmide ja tegevuste rahastus;
- vahendid suhtekorralduseks ja turunduseks;
- töötajate koolitamine ja arendamine;
- töötajate töötasud;
- üldkulud, nagu üür, koristamine, küte ja elekter;
- raamatukogutarkvara tasud.

Tööjõukulud paljaks ja töötajate koolitamiseks võivad sisalduda lasteraamatukogu eelarves või veel asjakohasemana rahvaraamatukogu üldises personalieelarves. Lasteraamatukoguhoidja peaks olema kaasatud nende kulude hindamisse, kuna kasutada oleva raha hulk on tihedalt seotud sellega, kui palju tunde saab lasteraamatukogu olla avatud ja millise tasemega ning milliseid teenuseid on võimalik pakkuda.

Programme, teenuseid ja ettevõtmisi on vaja jälgida, hinnata, analüüsida ja nende kohta aru anda. See teave võib sisalduda aastaaruandes, mis näitab, kuidas eelarvet on kasutatud. Sellest saab järeldada, kas lasteraamatukogu programmidele ja inforessurssidele kulutatud summa on olnud piisav, et täita raamatukogu ülesanded ja saavutada kavandatud eesmärgid. Aastaaruanded

peaksid sisaldama andmeid raamatukogu teenuste ja programmide kvaliteedi ja nende mõju kohta kasutajate kogukonnas (vt [Osa G. Hindamine ja mõju](#)).

Rahastamisallikad

Rahvaraamatukogu rahastamiseks kasutatavaid allikaid on palju, kuid allikate proportsioonid rahastamises erinevad olenevalt iga riigi kohalikest teguritest. Peamised allikad on maksutulu ja tegevustoetused kohalikul, piirkondlikul või keskvalitsuse tasandil. Raamatukogud peaksid otsima projektide rahastamiseks lisasissetulekuallikaid, mille hulka võivad kuuluda näiteks annetused asutustelt või eraisikutelt, äritegevusest saadavad tulud ja sponsorlus partnerorganisatsioonidelt. Kogukonnaraamatukogud, mida linn, piirkond või riik rahaliselt ei toeta, peavad igal aastal kindlustama rahastuse teistest allikatest.

Partnerlussuhted ja koostöö

Rahvaraamatukogud on oma laia, külalislahke ja ligipääsetava taristu tõttu kohalikus kogukonnas üliolulised partnerid. Tulemuslikud ja jätkusuutlikud partnerlussuhted aitavad kindlustada kogukonnas parimad rajatised, teenused ja võimalused igasuguse võimekusega lastele. Lasteraamatukoguhoidjad peavad tegema koostööd ja looma tugevad partnerlussuhted teiste elukestva õppe ja haridusega tegelevate asutuste ja sidusrühmadega. Nii saavutatakse kogukonna parim võimalik osalemine ja kaasatus. Partnerlused võivad olla loodud strateegilisel tasandil, kus organisatsioonidel ja asutustel on tegevuspõhimõtetes juhis töötada ühiste eesmärkide saavutamise nimel. Raamatukoguhoidjatel on traditsioon teha koostööd omavahel ja teiste alade praktikutega ning kujundada praktikakogukondi.

Lasteraamatukoguhoidjad peavad hästi tundma oma kasutajarühmi ja töötama mitmekesiste kogukondade vajaduste toetamise nimel. Neid peetakse heaks raskesti ligipääsetavate rühmade kaasamisel ning nad on edukad partnerlussuhete loomises, mis põhinevad lugemisel ja perekondlikul õppimisel ning kogukonna väljendatud vajadustel. Kohalikule kogukonnale iseloomulikud jooned võivad aja jooksul muutuda, aga vajadus partnerlussuhete loomise ja püsivate võrgustike järele jääb samaks. Kogukonnast lähtuva lähenemisviisi omaksvõtt aitab muuta raamatukoguhoidjate töömeetodeid, tehes plaanimise ja otsustamise koostööle avatuks ja osaluspõhiseks.

Raamatukogu töötajad peavad olema võimelised looma partnerlussuhteid kogukonna teiste gruppidega, kes tegelevad laste vajadustega. Uuringutest nähtub, et raamatukoguteenus seostub loomupäraselt tööga, mida teevad sellised kogukonna institutsioonid nagu koolid, noortekeskused, haiglad (arstid ja lastearstid) ja muud tervishoiuasutused, sotsiaalteenused, kohalikud äri-, kultuuri- ja kunstirühmad, vabatahtlik sektor ja muud mittetulundusorganisatsioonid. Koostöö kõigi nende sektoritega lisab palju väärtust, eriti kui see on seotud laste ja nende perede lugemisedenduse või juurdepääsutekete kõrvaldamisega kogukonnas.

Kogukonna partnerite poole pöördumine laiendab raamatukogu haardeulatust ja aitab kaasata uusi grupe ja rohkem võimalikke kasutajaid. See võib viia uute ja paremate, kogukonna laste ja perede vajadusi rahuldavate teenuste väljatöötamise ja pakkumiseni. Kohaliku kogukonna organisatsioonide kaasamine annab lasteraamatukoguhoidjatele võimaluse

- määratleda täpsemalt teenindatavate laste profiili;
- määrata kohalikul tasandil kindlaks keeleliselt, majanduslikult ja kultuuriliselt erilaadsete kogukonnaliikmete vajadused ja prioriteedid;
- pakkuda uute ja olemasolevate programmide reklaami nii raamatukogus kui ka partnerorganisatsioonides;
- olla koostöösuhetes, mis teenivad kõigi osapoolte huve.

Lasteraamatukoguhoidja jaoks on olulised partnerid ka lasteaiad, eelkoolid ja muud haridusasutused. Lasteraamatukoguhoidja peaks pakkuma koolidele mitmekesist eriprogrammide valikut, näiteks

- külaskäigud raamatukokku;
- raamatukogus orienteerumise programm;
- infokirjaoskuse tunnid;
- lugemise edendamine;
- laenutamisega seotud teenused;
- kultuuriprogrammid;
- koduülesannete tegemise ringid ja koduülesannete tugi;
- kirjanike või jutuvestjate külaskäigud;
- harrastajate kohtumisruum.

Osa C

Kogude arendamine ja haldamine

Lasteraamatukogud peavad rahuldama kõikide vanuserühmade vajadusi ja pakkuma igale arenguastmele sobivaid väljaandeid erinevates vormides. Lasteraamatukogude kogude suuruse ja sisu kohta ei ole üldkehtivaid standardeid. Kogud ja teenused peavad hõlmama lisaks traditsioonilistele väljaannetele ka kõiki asjakohaseid meediume ja kaasaegseid tehnoloogiaid. Raamatukogu kogudes ja interneti kaudu juurdepääsetavates ressursides peab kajastuma lai valik arvamusi, väärtusi ja seisukohti. Lasteraamatukogu kogudes peavad olema esindatud kõikide rahvaraamatukogu poolt teenindatavate kogukondade huvid. Teavikute väljavalimisse peavad olema kaasatud lapsed ja nende perekonnad. Kogud peavad olema atraktiivsed, kaasaegsed, heas seisukorras ja korraldatud loomulikult ning lastele arusaadaval viisil.

Teavikute sisu peab olema mitmekesine ja paikkonnale vastav, näiteks

- teavikud kõigis kogukonnas räägitavates kohalikes keeltes;
- kohalike autorite ja illustraatorite loodud väljaanded;
- kohalike koolide vajadusi toetavad väljaanded.

Kogud peavad esindama mitmekesisust, pakkudes muu hulgas väljaandeid, mis

- kajastavad erinevusi näiteks soolises identiteedis, võimetes, sotsiaal-majanduslikes taustades, seksuaalses sättumuses ja peremudelites;
- on soolise ja rassilise esindatuse osas tasakaalustatud.

Üheks kogude arendamise allikaks on IFLA „[The World Through Picture Books](#)“, mis pakub valiku raamatukoguhoidjate väljavalitud pildiraamatuid üle maailma.

On oluline, et raamatukogude kogusid vaadataks pidevalt läbi ja arendataks, tagamaks, et kõigil kogukonna lastel oleks valik kvaliteetseid uusi väljaandeid, mis peegeldavad nii kohaliku kogukonna kui ka maailma kultuuri. See sisaldab mitmekultuurilisi väljaandeid ja inforessurse puuetega lastele, LGBTQ+ lastele ning väljaandeid väärkohtlemise ja sõprade leidmise teemal. Näiteks puudega tegelaskujuga lugu võib aidata puudega lapsel näha end positiivsel viisil ja pakkuda kõigile lastele sissevaadet elukogemusse, mida neil enestel ei pruugi olla.

Tüüpiline lasteraamatukogu saab pakkuda teavikuid ja materjale järgmistest kategooriatest, järgnev loetelu ei ole ammendav:

- ilu- ja teabekirjandus igale vanusele;

- teatmeteosed;
- väljaanded kogukonna põhilises keeles;
- väljaanded kogukonna vähemuskeeltes;
- arvutimängud;
- mänguasjad;
- mängud ja pusled;
- muusikainstrumendid;
- õppematerjalid;
- heliraamatud;
- sensoorsed materjalid;
- „aardelaekad“ imikute jaoks;
- värkstoatööriistad ja materjalid;
- koostöös teiste kogukonnaorganisatsioonidega saavad raamatukogud levitada ka arengut toetavaid õppematerjale, näiteks väikekeeles DVDd või punktkirjas raamatud.

Teavikute laadid

Tuleb pakkuda eri laadi teavikuid. Lasteraamatukogu kogudes võib sisalduda järgmisi teavikulaade (järgnev loetelu ei ole ammendav ja võib lisanduda uusi):

- füüsilised laadid (trükised ja elektroonilised laadid), sh raamatud, heliraamatud, koomiksid, ajakirjad, CDd, DVDd, videomängud, punktkirjas väljaanded;
- digitaalsed laadid, sh voogedastatav muusika, filmid, e-raamatud, haridus- ja meelelahutustarkvara, haridusressursside kohalikud ja globaalsed andmebaasid.

Kogude arendamise ja haldamise põhimõtted

Igal rahvaraamatukogul peavad olema lasteteeninduse jaoks kogude arendamise ja haldamise kirjalikud põhimõtted, mille on heaks kiitnud raamatukogu juhtkond. Põhimõtted peaksid tagama lasteraamatukogude arendamise ja haldamise järjepidevuse. Põhimõtetes sõnastatu on edasise planeerimise aluseks ja aitab kindlaks määrata prioriteete, eriti rahaliste vahendite eraldamisel. Ametlikud põhimõtted soodustavad raamatukogu suhtlemist nii kasutajate, juhtide kui ka rahastavate asutustega. Need põhimõtted toetavad organisatsiooni seatud eesmärke, näidates vastutustunnet ja pühendumist kokkulepitud eesmärkidele.

Täpsemat teavet kogude arendamise kohta vt dokumendi „[The Public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development](#)“ (2001) 4. peatükist.

Füüsilised ja digitaalsed ressursid

Lasteraamatukogu füüsilised ja digitaalsed ressursid hõlmavad ruume, seadmeid ja kogusid. Võimaluse korral peaksid materjalid olema allalaaditavad. Raamatukogu veebisaidid ja digitaalse sisu tooted peaksid vastama [WCAG 2.0 \(„Web Content Accessibility Guidelines“\)](#) nõuetele. Hea tava on paluda kohandamistehnoloogiat kasutavatel inimestel testida seadmete ja teenuste kasutamismugavust enne nende kasutuselevõttu.

Lasteraamatukoguhoidjad peaksid kaaluma partnerlust lugemispuude või -takistusega inimesi teenindava eriraamatukoguga, et lastele oleksid kättesaadavad lisamaterjalid raamatukogus või näiteks koju kätte toimetamise teel. Eriraamatukogu saab pakkuda ka spetsiaalselt kavandatud, täielikult juurdepääsetavaid raamatukogukatalooge ja digitaalse sisu tooteid.

Tehnoloogia lasteraamatukogus

Raamatukoguhoidjad saavad edendada laste ja noorte digitaalset kirjaoskust. Lasteraamatukogud on potentsiaalselt sobiv koht, kus kasutada uusi tehnoloogiaid, mis toetavad lugemis- ja

õppimisvajadusi. Tehnoloogia tähendab enamikule lastele põnevust, meelelahutust ja lõbu. Raamatukogud peavad olema kohaks, kus lapsed saavad kasutada tehnoloogiat, pääseda ligi inforessurssidele ja teabele ning õppida, kuidas seda teavet kriitiliselt hinnata. Vanemaid, hooldajaid ja haridustöötajaid tuleb juhendada, kuidas valida ja turvaliselt kasutada tehnoloogiat laste arenevate oskuste toetamiseks, samuti kuidas kasutada raamatukogu pakutavat tehnoloogiat. Vaja võib minna uuringuid, millele toetudes mõista laste ja noorte digipädevuste taset, et rakendada sobivaid infokirjaoskuse programme.

Raamatukoguhoidjad peavad edendama raamatukogu kui turvalise koha rolli ning andma juhiseid, kuidas lapsed, noored, nende vanemad ja hooldajad saaksid interneti ohutult kasutada. Raamatukogu töötajatel peavad olema teadmised ja oskused, mis hõlbustavad digimeedia kasutamist. Juhiseid pakub IFLA laste- ja noorteraamatukogude sektsiooni koostatud dokument „[Statement on Social Media, Children and Young Adults @ the Library – Safety, Privacy and Online Behavior](#)“. Digikirjaoskuse programmid ja käsiraamatud saavad lapsi harida sellistes küsimustes nagu võltsuudised, küberkiusamine, väärkohtlemine ja vihakampaaniad.

Lasteraamatukogu peab olema varustatud infotehnoloogiliste vahenditega samal tasemel kui raamatukogu täiskasvanute osakond. Saadaval peaks olema e-kataloogid, multimeediaarvutid, internetiarvutid, tahvelarvutid ja mitmesugust tarkvara (raamatukogus kasutamiseks ja laenuks). Raamatukogud on sageli tähtsad kiiret internetiühendust pakkuvad kogukonnakeskused. Raamatukoguhoidjad peavad arvesse võtma laste internetikasutusega seotud õiguslikke aspekte, mis on nende riigis olulised.

Arvutid, muud digiseadmed ja tasuta internetiühendus täidavad kriitilist lünka nende jaoks, kellel need vahendid kodus puuduvad. Kui lastel ei ole kodus internetiühendust, saab materjale alla laadida lapse seadmesse või laenutada seadmeid, kuhu on komplekt e-raamatuid juba valmis laaditud. Võimaluse korral peaksid allalaaditavad materjalid ühilduma populaarsete seadmetega, nagu nutitelefonid ja tahvelarvutid, millele on sisse ehitatud juurdepääsetavuse funktsioonid. Sellised seadmed vähendavad vajadust kallimate eritehnoloogiate järele ning tagavad puuetega lastele võrdse juurdepääsu. Nn *maker*-tehnoloogia vahendeid, näiteks 3D-printerit omavad raamatukogud saavad neid kasutada juurdepääsetavate programmimaterjalide tootmiseks.

Osa D

Programmid ja teavitustegevus kogukonnas

Toimivad programmid ja teavitustegevused tuleb kavandada nii, et need arvestaksid kohaliku kogukonna muutuvat ja mitmekesisest elanikkonda. See nõuab arusaamist kogukonna demograafilisest koosseisust. Tehes koostööd kohalike kogukondadega, neid kuulda võttes saavad lasteraamatukoguhoidjad näidata üles pühendumist mitmekesisusele, kaasatusele ja sotsiaalsele õiglusele, pakkudes teenuseid, programme ja materjale, mis kajastavad nende kogukondade erivajadusi. On oluline, et raamatukoguhoidjad paneksid tähele ja kuulaksid lugejaid ning planeeriks nende vajadustele vastavaid teenuseid.

Rahvaraamatukogudel on eriline vastutus toetada lugema õppimise protsessi ning tutvustada lastele raamatuid ja muid infokandjaid. Lasteraamatukogud annavad lastele võimaluse kogeda lugemisrõõmu ning põnevust, mis sünnib teadmiste ja kujutlusvõimet ergutavate teoste avastamisest. Lapsi ning nende vanemaid ja hooldajaid tuleb suunata teadmiseni, kuidas kõige paremini kasutada raamatukogu ning arendada trüki- ja e-väljaannete kasutamise oskust. Lasteraamatukoguhoidjad edendavad lugejate arengut sellesse aktiivselt sekkudes, et suurendada laste enesekindlust ja naudingut lugemisel ning pakkuda neile võimalusi jagada oma lugemiskogemusi. Lasteraamatukogu peaks korraldama eriüritusi erineva võimekusega laste jaoks,

näiteks jutuvestmist ning raamatukogu teenuste ja kogude tutvustusi. Tähtis on kaasata ka lapsed ja noored tegevuste kavandamisse ja korraldamisse, näiteks lugemisklubide, tuutoritundide ja talgute puhul.

Tegevused ja programmid võivad hõlmata järgmist:

- raamatukogus orienteerumise programmid;
- infokirjaoskus ja tegevused vanematele laste kirjaoskuse arendamiseks;
- lugemise edendamine ja lugeja areng;
- laenutamise seotud teenused;
- lugemisklubid;
- kultuuriprogrammid;
- koduülesannete tegemise ringid;
- kirjanike külaskäigud ja jutuvestmised;
- LGBTQ+ programmid, nagu *drag-queen*-jututunnid või vikerkaare jututunnid;
- imikute ja väikelaste ring;
- meisterdamistunnid;
- programmeerimisklubid ja -üritused;
- tegevused värkstubades;
- loov mäng;
- muusika- ja draamaüritused.

Teavitustegevuse edendamisel kogukonnas peab raamatukogu tagama teenused kõigile kogukonna liikmetele, sealhulgas näiteks puuetega lastele, sisserändajatele, pagulastele ja neile, kes on häbimärgistatud. Integreerimise toetamiseks peab raamatukogu teavitama puuetega inimeste organisatsioonide kättesaadavatest kogudest ja teenustest raamatukogus ning kaasama neid teavitustegevusse ja programmide arendamisse. Lasteraamatukoguhoidjad saavad kontakteeruda haridustöötajatega, kes on sageli esimesed, kes tuvastavad lastel õpipuudeid, näiteks [düsleksiat](#) või autismi. Teave ligipääsetavuse kohta tuleb esitada nii raamatukogu veebilehel kui ka reklaammaterjalides. Kõik programmid ja tegevused peaksid olema kaasavad, sest ei ole alati selge, kas publiku hulgas on puudega lapsi.

Osa E

Ruumide kujundus ja kutsuva koha loomine

Lasteraamatukogul peab olema rahvaraamatukogus sobiv ruum. Raamatukoguhoonetes, kus teenindatakse kogukonna kõiki vanuserühmi, peaksid lapsed saama otstarbekohase osa kogu raamatukogu ruumist. Ideaalis vajab lasteteenindus raamatukoguhoones oma ala. Laste ruum peaks olema kergesti äratuntav ja eristuma raamatukogu teistest osadest.

Lasteraamatukogu ruum peab olema nii hästi kujundatud, et rahuldab praegusi ja tulevase vajadusi. Ruum on ressurss, mille eest raamatukogu personal peab hoolitsema samuti nagu kogude, töötajate ja rahastuse eest. Peale selle, et ruum peab vastama eri vanuserühmade vajadustele, peab selle sobitama eri liiki tegevustega – näiteks väljaandeid sirvivad või õppivad üksikkasutajad; ruumi ühiselt kasutavad pered ja teismeliste rühmad; suuremad üritused, nagu jutuvestmine, imikute ja väikelaste ringid, koduülesannete tegemise ringid ja kohtumised kirjanikega.

Raamatukogude eesmärk on tõmmata ligi lapsi ja noori, pakkudes mitmesuguseid teenuseid ja vahendeid, mis sobivad kindlatele vanuserühmadele. See tähendab ka külalislahke õhkkonnaga füüsilist ruumi, et igas vanuses lapsed peaksid raamatukogu kutsuvaks, atraktiivseks, heas mõttes väljakutseid pakkuvaks ja ohutuks paigaks, mida külastada. Lasteraamatukogu on paik, kus kohtuda, mängida ja suhelda. See peab olema turvaline, toetav ja tervitav ruum, mis hõlbustab erinevate ideede vahetamist. Kutsuv atmosfäär ja hea sisekujundus julgustavad lapsi kasutama kõiki raamatukogu ressursse, lugema ja raamatukogus viibima. Tutvumine keele ja kirjandusega algab raamatutest ja lugemisest, niisiis on vaja ruume, kus lapsed saavad raamatutega aega veeta ja lugusid kuulata.

Lasteraamatukogude suurusele ja kujundusele ei ole kehtestatud universaalseid standardeid.

Lastele mõeldud raamatukoguruumide planeerimisel tuleb arvesse võtta järgmist:

- keskne asukoht, võimaluse korral esimesel korrusel;
- kasutajate vanuserühma jaoks sobiv kujundus;
- sobiv kujundus kõigile raamatukogu kasutajatele, sealhulgas erivajadustega kasutajatele;
- sobiv suurus, et jaguks ruumi raamatutele, ajalehtedele ja ajakirjadele, mittetrükitud ressurssidele ja hoidlale, lugemisaladele, arvutitöökohtadele, näitusealadele ja raamatukogu personali töökohtadele;
- paindlikkus, et võimaldada erinevaid tegevusi. Ruumi peab olema võimalik ümber seada ja kasutada mitmesugusteks tegevusteks, sealhulgas muusikalisteks tegevusteks, mängimiseks, ettelugemiseks, iseseisvaks õppimiseks ja arvutitöökohtadel digikirjaoskuse arendamiseks;
- sobiv märgistus ja teeviidad;
- ruum lastehoiuks, sealhulgas imetamiseks ja mähkmevahetuseks;
- peresõbralikud ja sooneutraalsed tualetid;
- earühmast tulenev müratase;
- sobiv ja piisav valgustus loodusliku või tehisvalgusega;
- sobiv ruumitemperatuur (nt konditsioneerimise, kütte abil), et tagada aastaringselt head töötingimused;
- ruum ja sisustus peavad vastama laste ohutust reguleerivatele eeskirjadele.

Earühmad

Lapsed ei ole homogeenne sihtrühm. Nende oskused, anded ja vajadused olenevad vanusest ning kultuurilisest, sotsiaalsest ja majanduslikust taustast. Sellega tuleb ruumide planeerimisel ja raamatukogu sisustamisel arvestada. Kuna lasteraamatukogu teenindab mitmesuguse vanuse ja võimekusega lapsi, alates imikutest kuni noorte täiskasvanuteni, peaks ruumide kujundus ja sisustus vastama nende erinevatele vajadustele.

Raamatukoguruumide projekteerimine lastele ja noortele nõuab eriteadmisi ja -oskusi. Kõige tähtsam on nende käitumise ja teabevajaduste tundmine. Raske on teha ruumi, mis ahvatleks kõiki erinevaid vanuserühmi. Nende soovid, nõudmised ja ootused raamatukoguteenusele tulenevad nende elukogemustest ning sotsiaalsetest, hariduslikest ja kultuurilistest mõjutustest. Kui lapsed kasvavad, saavad iseseisvamaks ning hakkavad rohkem huvituma sotsiaalsest suhtlusest, muutub keerulisemaks pakkuda neile raamatukogus ruumi võrgustike loomiseks, sotsialiseerumiseks ja lugemiskogemuse nautimiseks.

Mööbel ja seadmed

On tähtis, et lasteraamatukogu pakutav ruum oleks kutsuv ja mugavusel on selles oluline osa. Raamatukogu mööbel ja seadmed peaksid olema piisavalt vastupidavad, et taluda intensiivset kasutamist. Raamatukogudel tuleb investeerida tehnikasse, seadmetesse ja mööbliesemetesse, mis

peavad vastu tihedale kasutamisele ja mida on lihtne parandada. Teismelisi meelitab kõige rohkem mugav mööbel, näiteks diivanid, diivanilauad, kott-toolid ja muu vabaajamööbel.

Raamatute paigutus ja väljapanek riiulitel peab olema huvitav ja atraktiivne. Riiulil peab olema võimalik esitleda eri laadi väljaandeid ning terves lasteosakonnas peaksid riiulid olema madalad, et muuta teavikud lastele kättesaadavaks. Riiulite kõrguse varieerimine muudab raamatud alati mõnele lapsele ja täiskasvanule hõlpsalt kättesaadavaks, aga teistele mitte. Dünaamiline lähenemine kogude paigutusele ja väljapanekule on parim viis sellest üle saada. Nähtavale asetatud ja eriti hästi kättesaadavate raamatute regulaarne vahetamine ruumi eri kohtades laiendab valikut ja parandab kõikide võimalust raamatuid kasutada. Kui võimalikult paljud riiulid on madalad, saavad raamatud ja muud teavikud kättesaadavaks kõigile raamatukogu kasutajatele.

Valgustus

Valgustus määrab selle, mis tunde raamatukogu ruum tekitab ja kuidas see välja näeb, sealjuures on kasulik kombineerida looduslik valgus sisevalgustuse parimate praktikatega. Enamikule lugejatele meeldib lugeda loomulikus valguses, õpperuumides ja mõtlusaladel õhkkonna loomiseks on vaja erinevaid valgustustasemeid. Teismelistele mõeldud aladel on populaarne mitmesugune meeleoluvalgustus.

Märgistus ja teeviidad

Märgistusel on lasteraamatukogus kasutajatega suhtlemisel oluline osa. Kohaliku kogukonna keeltes sõbraliku sõnastusega viidad aitavad kõigil tunda end oodatuna. Sildid, näiteks piktogrammide, mis annavad lastele visuaalseid ja tekstilisi juhiseid olemasoleva kohta, on mõjusad kujunduselemendid. Makatoni märgid (keeleprogramm, mis kasutab märke ja sümboleid, et õpetada suhtlemist ning keele- ja kirjaoskust) võimaldavad kõigil lastel ja peredel paremini kogusid kasutada.

Raamatukogu ruumide juurdepääsetavus

Universaalse projekteerimisprintsipi põhjal peavad hooned olema kõigile juurdepääsetavad.

Tervis ja ohutus

Lasteraamatukogu peab olema turvaline koht ja töötajad peavad olema teadlikud kohalikest tervishoiu- ja ohutusala-õigusaktidest.

Kasutajate kuuldavõtmine – laste ja noorte kaasamine oma raamatukoguruumi kujundamisse

Uusi raamatukogusid arendades ja planeerides on tähtis kasutajate osalus. Uuendusmeelsetel raamatukoguhoidjatel on vaja raamatukogu ruumi loomisel arutada ja kuulda võtta laste ja noorte endi ideid.

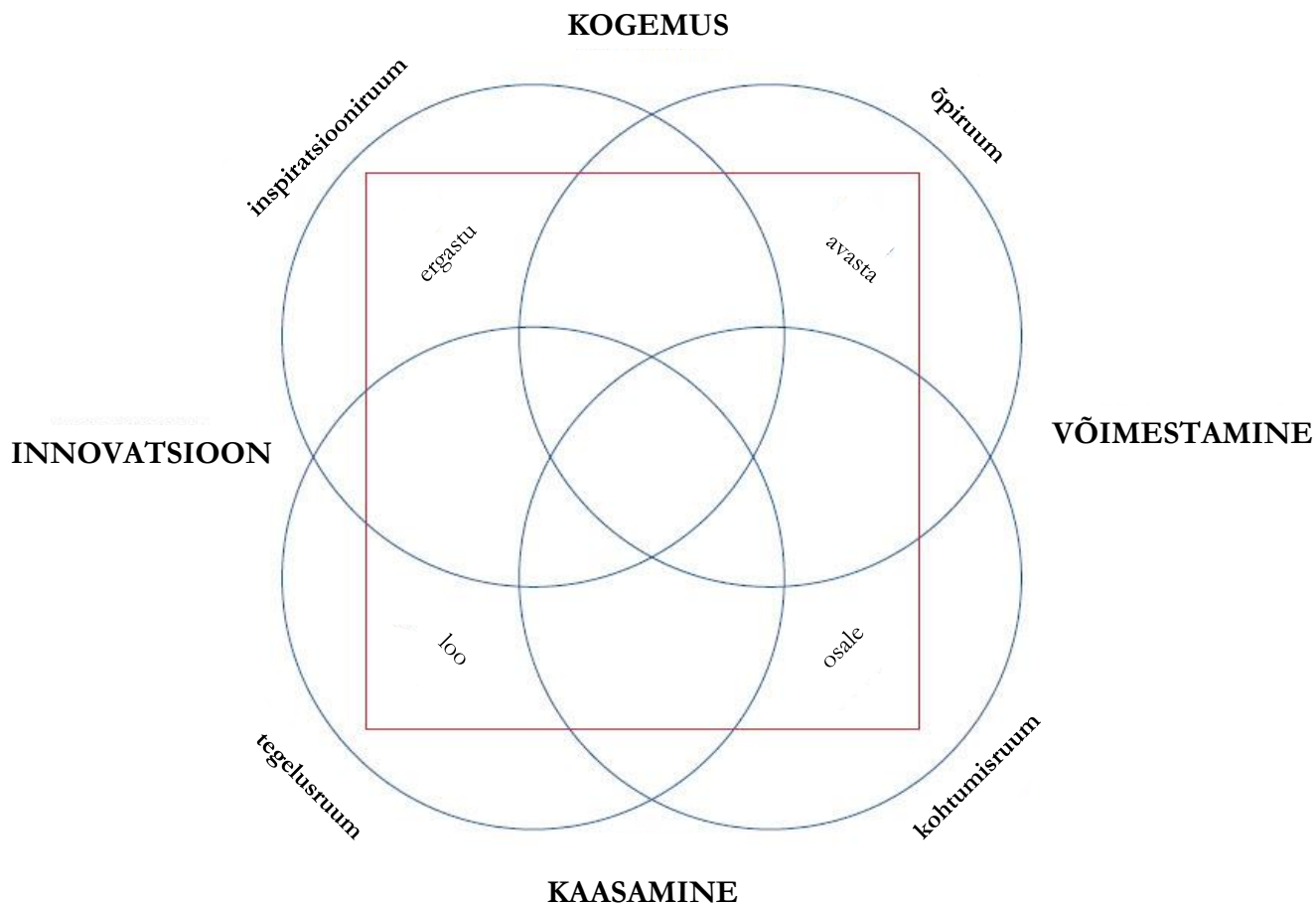
Taani rahvaraamatukogude näidisprogramm – innovaatilise disaini ja hea tava eeskuju.

Taani raamatukogunduse ja infoteaduse uurijad Dorte Skot-Hansen, Henrik Jochumsen ja Casper Hvenegaard Hansen on tutvustanud mudelit, mis kirjeldab rahvaraamatukogu muutmist passiivsest kogudepõhisest ruumist aktiivseks kogemus- ja inspiratsiooniruumiks ning kohalikuks kohtumispaigaks. Mudel koosneb neljast osaliselt kattuvast „ruumist“: inspiratsiooniruum, õpiruum, kohtumisruum ja tegelusruum. Nende nelja ruumi üldine otstarve on toetada tulevikus rahvaraamatukogu nelja eesmärki, milleks on kogemus, kaasamine, võimestamine ja innovatsioon.

Nelja ruumi ei tule vaadelda konkreetsete „ruumidena“ füüsilises mõttes, vaid pigem kui võimalusi, mida saab realiseerida nii füüsilises raamatukogus kui ka küberruumis.

Rahvaraamatukogu neli ruumi

Mudelit saab kasutada

- vahendina raamatukogude korraldamisel, ümberkorraldamisel, kavandamisel ja ehitamisel;
- vahendina raamatukogude arendamisel, näiteks partnerluste kaudu;
- juhtimise ja kommunikatsiooni tööriistana raamatukogu plaanide ja tegutsemispõhimõtete väljatöötamisel;
- (kohalikele) poliitikutele raamatukogu rolli kommunikeerimise vahendina;
- lähtepunktina arutelus rahvaraamatukogu rolli üle demokraatliku ühiskonna jätkuvas arengus.

Osa F

Turundus ja reklaam

Lasteraamatukoguhoidjad peavad olema nii riigi kui ka kohalikul juhtimistasandil raamatukogude kindlad eestkõnelejad, kes tõestavad raamatukogude väärtust ja mõju lugemis- ja kirjaoskuse tugevdamisele. Lasteraamatukoguhoidjad keskenduvad oma kogukondadele ja suudavad kaasata lapsi ja noori kogude ja teenuste propageerimisse. Lugemine ja kirjaoskus on 21. sajandi ühiskonnas elutähtsad oskused ning nende väärtust tuleb pidevalt tugevdada.

Lasteraamatukoguhoidjad saavad kasutada turundusmeetodeid selgitamiseks, mida nende kasutajad vajavad, ning koostada plaane nende vajaduste rahuldamiseks. Samuti peab raamatukogu tutvustama oma teenuseid ja kogusid lastele ja kogukonnale. Lapsi ja noori saab ergutada tutvustama raamatukoguteenuseid ja inforessursse, mis on neile endile olnud huvipakkuvad ja väärtuslikud, ning julgustada vabatahtlikku tegevust.

Turundus tähendab lugejate vajaduste prognoosimist ja nende täitmist. See on ka lugejateni jõudmine ja sidemete loomine. See nõuab raamatukogu töötajatelt pingutusi ja loovust, et jõuda tulemuslikult rühmade ja inimesteni, kellel pole raamatukogu kasutamise traditsiooni või lugemiskultuuri. Lasteraamatukoguhoidjad peavad teavitustöös olema ennetavad, mitte ootama, kuni senised mittekasutajad raamatukokku tulevad.

Lasteraamatukogu jaoks on oluline töötada välja kava raamatukogu ja selle kogude tutvustamiseks ja turundamiseks sihtrühmale kõige sobivamal viisil. See võiks sisaldada järgmist:

- trükimeedia, e-meedia, televisiooni ning raadio võimaluste ärakasutamine;
- sotsiaalmeedia kasutamine laste, noorte ja peredega ühenduse loomiseks;
- näitused ja väljapanekud;
- toimiv sise- ja välismärgistus ning teeviidad;
- regulaarsed väljaanded ning soovitusnimestike ja voldikute koostamine;
- lugemis- ja kirjaoskuse kampaaniad ning kirjanike külaskäigud;
- kampaaniate kavandamine füüsilise ja sensoorse puudega laste vajaduste katmiseks;
- raamatumessid;
- osalemine iga-aastaste raamatukogupäevade tähistamises ja muudes ühistes edendustegevustes;
- avalik esinemine ja suhtlus kogukonnarühmadega.

See loetelu ei ole ammendav ning olenevalt kohalikest oludest võib lisada muid turundus- ning reklaamitegevusi.

Osa G

Hindamine ja mõju

Hindamine on raamatukoguteenuste osutamise olemuslik ja tähtis komponent ning planeerimisprotsessi keskne osa. See on pidev ja algab strateegiast ja planeerimisest. Jooksva tegevusena nõuab see aja ja raha panustamist. Hindamist saab kasutada vahendina programmide ja teenuste täiustamisel ning kui kogutakse ja analüüsitakse sobivat teavet, saab see anda sisendit juhtimisotsuste tegemisele. Hindamine peab olema seotud eelnevalt kindlaks määratud eesmärkide ja tulemustega. Lasteraamatukogu teenuste ja -programmide hindamine aitab kindlaks teha, kas need vastavad kohaliku kogukonna laste vajadustele. Hindamisprotsessi alguses

peab raamatukogul juba olema olema visiooni ja väärtustega kooskõlas olev missioon. Kasulik on koostada hindamiskava, milles tuleb välja tuua eesmärgid, uurimisküsimused ning kogutava teabe ja tõendusmaterjali laad.

Raamatukogu- ja infoprotsessi tsükli eri etappides saab kasutada kasutajauuringuid ja raamatukogus tehtud uuringuid lugejate vajaduste ja käitumise kohta. Esimene samm on kindlaks teha, mida tahetakse saavutada, ning oluline on otsustada, mida ja miks väärtustatakse tõenditena. Lasteprogrammide ja -teenuste edukuse kindlakstegemiseks tuleks kasutada nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid meetodeid.

Dokumendis „[IFLA Global Vision Report Summary](#)“ on kirjas, et raamatukogudel on võimalik paremini mõista kogukonna vajadusi ja kavandada mõju avaldavaid teenuseid. Raamatukogud peavad kindlustama, et nende sidusrühmad ja kogukonnad mõistaksid lastele pakutavate teenuste väärtust ja mõju. Mõju saab hinnata, kui võtta hindamise aluseks programm või tegutsemispõhimõte, ning hindamine saab anda teavet mingi tegevuse mõjude kohta. Seda tüüpi hindamine keskendub tulemustele või teenuste ja programmide mõjule, mida need avaldavad lastele ja kogukondadele. Raamatukogu- ja infovaldkonna jaoks leidub mitmeid rahvusvahelisi standardeid. „[ISO 16439:2014. Raamatukogude mõju hindamise meetodid ja menetlused](#)“ annab raamatukogudele juhiseid raamatukogude mõju ja väärtuse hindamise meetodite kohta. See töötati välja vastuseks ülemaailmsele nõudlusele raamatukogu mõju hindamise täpsema kirjelduse järele.

Lasteraamatukogu programmi hindamise kava koostamisel tuleb arvesse võtta mõningaid praktilisi küsimusi:

- Mida hinnatakse?
- Milliseid tõendeid on vaja?
- Mis on parim aeg hindamise läbiviimiseks?
- Milliseid kriteeriume kasutatakse programmi tulemuslikkuse hindamiseks?
- Millised kriteeriumid peavad olema täidetud, et programmi saaks pidada edukaks?
- Kui tulemusi on vaja teatud aja jooksul võrrelda, siis kui lihtne on protsessi korrata?
- Millised järeldused programmi tulemuslikkuse kohta on olemasolevate tõendite alusel põhjendatud?
- Kuidas rakendatakse tulemusi muutuste elluviimiseks?

IFLA koostatud „[Libraries and the Sustainable Development Goals: a storytelling manual](#)“ on juhendmaterjal raamatukoguhoidjatele ja raamatukogude eestkõnelejatele, mis toetab teavitustegevust. See käsiraamat pakub võimalust digitaalselt jagada lugusid lasteraamatukogu tegevustest, projektidest ja programmidest, samuti nende mõjust kohalikule kogukonnale ning sellest, kuidas see aitab kaasa ÜRO säästva arengu eesmärkide saavutamisele.

Kasutatud allikad

Loetelu sisaldab allikaid, millele on viidatud nende juhiste originaaltekstis „IFLA Guidelines for Library Services to Children aged 0-18“.

ALA Competencies for Librarians Serving Children in Public Libraries (2015)

Juurdepäas: <http://www.ala.org/alsc/edcareers/alsccorecomps>

IFLA Access to libraries for persons with disabilities - Checklist / By Birgitta Irvall and Gyda Skat Nielsen. The Hague, IFLA Headquarters, 2005. (IFLA Professional Reports: 89)

Juurdepäas: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/89.pdf>

IFLA Code of Ethics for Librarians and other Information Workers (2012)

Juurdepäas: <http://www.ifla.org/files/assets/faife/news/IFLA%20Code%20of%20Ethics%20-%20Short.pdf>

IFLA The Public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development / [International Federation of Library Associations and Institutions]. 2001. Ed. for the Section of Public Libraries by Philip Gill et. al. München: Saur. (IFLA publications; 97)

Juurdepäas: <http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/archive/the-public-library-service/publ97.pdf>

IFLA Global Vision Report Summary: Top 10 Highlights and Opportunities (2018)

Juurdepäas: <https://www.ifla.org/files/assets/GVMultimedia/publications/gv-report-summary.pdf>

IFLA Guidelines for Continuing Professional Development: Principles and Best Practices (2016)

Juurdepäas: <https://www.ifla.org/files/assets/cpdwl/guidelines/ifla-guidelines-for-continuing-professional-development.pdf>

IFLA Guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia - Revised and extended 2014

Juurdepäas: https://www.ifla.org/files/assets/lisn/publications/guidelines-for-library-services-to-persons-with-dyslexia_2014.pdf

IFLA Libraries and the Sustainable Development Goals: A Storytelling Manual (2018)

Juurdepäas: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/sdg-storytelling-manual.pdf>

IFLA School Library Guidelines (2015)

Juurdepäas: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf>

IFLA Statement on Social Media, Children and Young Adults @the Library - Safety, Privacy and Online Behavior (2015)

Juurdepäas: https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-young-adults/publications/social_media_children_and_young_adults.pdf

IFLA The World Through Picture Books (2015)

Juurdepäas: <https://www.ifla.org/node/6718>

International Standard (ISO) 16439 2014 *Information and Documentation: Methods and Procedures for Assessing the Impact of Libraries*. London: British Standards Institution

Juurdepäas: <https://www.iso.org/standard/56756.html>

United Nations (2015) Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development.
Juurdepäas: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld19>

United Nations Convention on the Rights of the Child

Juurdepäas: https://downloads.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_united_nations_convention_on_the_rights_of_the_child.pdf?ga=2.85656529.912118185.1528787806-357630985.1527926324

Universal Declaration of Human Rights

Juurdepäas: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf

Young Adult Library Services Association (YALSA) Teen Services Competencies for Library Staff

Juurdepäas:

http://www.ala.org/yalsa/sites/ala.org.yalsa/files/content/YALSA_TeenCompetencies_web_Final.pdf

Kontakt arvustamiseks ja konsulteerimiseks: Dr Carolyn Rankin,
carolynn.rankin@gmx.co.uk